

Jadwiga Danuta Golec

Rola i zadania Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego z uwzględnieniem funkcji regionalnej

Istnieje kilka powodów, które decydują o wyjątkowej pozycji, jaką Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego zajmuje wśród bibliotek publicznych Lubelszczyzny. Po pierwsze posiada największy księgozbiór¹ o wyjątkowej wartości i znaczeniu dla dziedzictwa narodowego, co potwierdza włączenie go do narodowego zasobu bibliotecznego². Cenne zbiory Biblioteki, a także efekty jej działalności zadecydowały o przyznaniu instytucji już w 1965 r. statusu biblioteki naukowej. Obecnie WBP może poszczycić się imponującym dorobkiem na różnych polach funkcjonowania. Stanowi to efekt jej stuletniej działalności. Tak bogate tradycje zapewniają Bibliotece ważne miejsce wśród instytucji kultury regionu. Służąc mieszkańcom Lublina odgrywa rolę publicznej biblioteki wielkomiejskiej, zaś obsługując mieszkańców regionu i pełniąc - jako biblioteka wojewódzka - wiele funkcji ponadlokalnych zyskuje pozycję centralnej biblioteki publicznej regionu. Z rangi i roli Biblioteki wynikają jej liczne funkcje i zadania, którym musi sprostać. Ich zakres określają akty prawne regulujące działalność instytucji.

Prawne uwarunkowania działalności Biblioteki

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego funkcjonuje na podstawie zapisów *Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*³. W art. 4 dokumentu czytamy:

„1. Do podstawowych zadań bibliotek należy:

- 1) gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych,
- 2) obsługa użytkowników, przede wszystkim udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie działalności informacyjnej, zwłaszcza informowanie o zbiorach własnych, innych bibliotek, muzeów i ośrodków informacji naukowej, a także współdziałanie z archiwami w tym zakresie.

¹ *Informacja o organizacji i działalności sieci bibliotek publicznych województwa lubelskiego w latach 2005-2006*, Archiwum Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie, sygn. 02/313, k. 41 i n.

² Zob. *Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 listopada 1998 r. w sprawie ustalenia wykazu bibliotek, których zbiory tworzą narodowy zasób biblioteczny...*, „Dziennik Ustaw” 1998, nr 146, poz. 955.

³ „Dziennik Ustaw” 1997, nr 85, poz. 539 z późn. zm.

2. Do zadań bibliotek może ponadto należeć prowadzenie działalności bibliograficznej, dokumentacyjnej, naukowo-badawczej, wydawniczej, edukacyjnej, popularyzatorskiej i instrukcyjno-metodycznej”.

W art. 18 ust.1 znajdujemy zapis dotyczący bibliotek publicznych: „Biblioteki publiczne służą zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych ogółu społeczeństwa oraz uczestniczą w upowszechnianiu wiedzy i kultury”.

Art. 20 ust.1 wymienia zadania wojewódzkiej biblioteki publicznej: „1) gromadzenie, opracowanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych służących obsłudze potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i samokształceniowych, zwłaszcza dotyczących wiedzy o własnym regionie oraz dokumentujących jego dorobek kulturalny, naukowy i gospodarczy, 2) pełnienie funkcji ośrodka informacji biblioteczno-bibliograficznego, organizowanie obiegu wypożyczeń międzybibliotecznych, opracowywanie i publikowanie bibliografii regionalnych, a także innych materiałów informacyjnych o charakterze regionalnym, 3) badanie stanu i stopnia zaspokajania potrzeb użytkowników, analizowanie stanu, organizacji i rozmieszczenia bibliotek oraz formułowanie i przedstawianie organizatorom propozycji zmian w tym zakresie, 4) udzielanie bibliotekom pomocy instrukcyjno-metodycznej i szkoleniowej, 5) sprawowanie nadzoru merytorycznego w zakresie realizacji przez powiatowe i gminne biblioteki publiczne zadań określonych w art. 27 ust. 5”.

Trzeba również przytoczyć zapis art. 21 ust. 1, dotyczący bibliotek naukowych:

„1. Biblioteki naukowe:

1) służą potrzebom nauki i kształcenia, zapewniając dostęp do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych niezbędnych do prowadzenia prac naukowo-badawczych oraz zawierających wyniki badań naukowych, 2) prowadzą działalność naukowo-badawczą w zakresie bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych, a także w zakresie obsługiwanym przez nie dziedzin nauki”.

Wszystkie zacytowane fragmenty *Ustawy* mają zastosowanie do WBP im. H. Łopacińskiego. Na gruncie tych zapisów został opracowany przez organizatora Biblioteki (Województwo Lubelskie) statut, na podstawie którego Biblioteka, jako samorządowa instytucja kultury, działa⁴. Cele, funkcje i zadania Biblioteki formułuje rozdział II. W §6 czytamy:

„1. Biblioteka służy zaspokajaniu potrzeb informacyjnych, naukowych, edukacyjnych i kulturalnych społeczeństwa oraz zachowaniu dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza dotyczących regionu.

2. Biblioteka przygotowuje użytkowników do korzystania z polskiego i światowego dorobku naukowego i kulturalnego.

⁴ Statut Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie z dnia 28 grudnia 2001 r., ze zm. wprowadzonymi przez Uchwałę Nr X/160/03 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 14 lipca 2003 r., wydruk komputerowy w posiadaniu Dyrekcji WBP.

3. Biblioteka jest główną publiczną biblioteką województwa.
4. Biblioteka jest biblioteką naukową.
5. Biblioteka pełni funkcję biblioteki regionalnej.
6. Biblioteka sprawuje nadzór merytoryczny w zakresie realizacji przez powiatowe i gminne biblioteki publiczne zadań określonych w art. 27, ust. 5 ustawy o bibliotekach.
7. Biblioteka wchodzi w skład ogólnokrajowej sieci bibliotecznej i do Porozumienia Bibliotek Wdrażających VTLS oraz współtworzących Narodowy Uniwersalny Katalog (NUKAT)”.
Zadania WBP im. H. Łopacińskiego określa §7 *Statutu*, który brzmi:

„Do podstawowych zadań biblioteki należy w szczególności:

- 1) diagnozowanie i stymulowanie rozwoju bibliotek i czytelnictwa w województwie oraz kształtowanie i realizacja wojewódzkiej polityki bibliotecznej,
- 2) gromadzenie, opracowanie, przechowywanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych służących zaspokajaniu potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i samokształceniowych, zwłaszcza dotyczących wiedzy o własnym regionie oraz dokumentujących jego dorobek kulturalny, intelektualny i gospodarczy,
- 3) organizowanie wojewódzkiego systemu biblioteczno-informacyjnego, realizacja powszechnego dostępu do informacji. Opracowywanie i publikowanie bibliografii regionalnej, a także innych materiałów informacyjnych,
- 4) prowadzenie działalności naukowo-badawczej, dokumentacyjnej i wydawniczej,
- 5) badanie stanu i stopnia zaspokojenia zapotrzebowań użytkowników, przygotowywanie propozycji zmian w tym zakresie,
- 6) udzielanie bibliotekom samorządowym pomocy instrukcyjno-metodycznej w zakresie realizacji przez nie zadań ustawowych,
- 7) organizowanie działalności kulturalno-oświatowej,
- 8) prowadzenie działalności promującej Bibliotekę i czytelnictwo,
- 9) popularyzacja i promocja wiedzy i informacji o regionie, działalności samorządów i dokonaniach mieszkańców,
- 10) organizowanie dokształcania i doskonalenia zawodowego, współpraca w tym zakresie z placówkami naukowymi i z Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej w Warszawie,
- 11) organizowanie systemu zaopatrzenia bibliotek w materiały biblioteczne, prowadzenie ich wymiany oraz współdziałanie w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych,
- 12) współdziałanie z Biblioteką Narodową, bibliotekami innych sieci, instytucjami naukowymi i kultury oraz organizacjami i stowarzyszeniami w celu doskonalenia swoich usług i realizacji krajowej polityki bibliotecznej,
- 13) współpraca biblioteczna z zagranicą”.

Określenia „podstawowe” i „w szczególności” użyte w *Statucie* w odniesieniu do zadań WBP im. H. Łopacińskiego nie są przypadkowe. Twórcy dokumentu wzięli zapewne pod uwagę, że biblioteka jest instytucją żywą, funkcjonującą w określonym środowisku i wciąż zmieniających się uwarunkowaniach politycznych, społecznych i ekonomicznych. Warto w tym miejscu zacytować stwierdzenie Artura Paszko: „Biblioteka

jako zjawisko kulturowe o fundamentalnym dla rozwoju społecznego znaczeniu, mimo swej powierzchownej statyki, zawsze była zjawiskiem dynamicznym. Tym niemniej nasze czasy mają swoją cechę szczególną. Jest nią szaleńcze tempo zachodzących zmian. I raczej nie ma powodu przypuszczać, by tempo to miało z jakichś przyczyn w najbliższym czasie osłabnąć⁵. Biblioteka powinna żywo reagować na zmiany, dostosowując swoją działalność do istniejących potrzeb. Tak zredagowany zapis *Statutu* umożliwia również instytucji włączenie się w nurt zmian i przyjęcia kierunku rozwoju określonego w *Manifeście bibliotek publicznych UNESCO z 1994 r.*⁶ Niektóre z ostatnich działań WBP im. H. Łopacińskiego wyraźnie są w zgodzie ze wskazaniem tego dokumentu. Chodzi tu o uruchomienie Czytelni Internetowej, umożliwiającej użytkownikom swobodny dostęp do Internetu, i prowadzone przez pracowników szkolenia w tym zakresie, jak również realizowany ostatnio cykl wystaw *Nasi sąsiedzi*, prezentujący historię i kulturę krajów sąsiadujących z Polską, a także różnorodne relacje i związki Polski i Polaków z krajami sąsiednimi i ich mieszkańcami. Dotychczas zaprezentowano dwie wystawy z tego cyklu: *Ukraina* (grudzień 2005 r.) i *Rosja* (grudzień 2006-styczeń 2007 r.). W otwarciu wystawy poświęconej Ukrainie uczestniczyła Lilia Furtus, reprezentująca Konsulat Generalny Ukrainy w Lublinie, zaś wszyscy zaproszeni goście mieli możliwość degustacji tradycyjnych potraw kuchni ukraińskiej. Przygotowując wystawę o Rosji, autorzy korzystali z pomocy Rosyjskiego Ośrodka Nauki i Kultury w Warszawie. Ekspozycję zwiedzali reprezentanci różnych narodów zza naszej wschodniej granicy. W trakcie trwania wystawy odbyło się spotkanie z Natalią Woroszyłską, córką poety Wiktora Woroszyłskiego. Było ono poświęcone promocji antologii wierszy poetów rosyjskich *Moi Moskale*, nad przygotowaniem której Wiktor Woroszyłski pracował wiele lat. Natalia Woroszyłska zwiedziła również wystawę o Rosji i postanowiła zaprezentować ją na antenie Polskiego Radia dla Zagranicy. Trzeba nadmienić, że kieruje ona redakcją rosyjską tej rozgłośni⁷.

Przedstawione wyżej działania Biblioteki to przykłady realizacji zapisów *Manifestu UNESCO* o priorytetowym działaniu bibliotek w zakresie ułatwiania rozwoju informacji i umiejętności posługiwania się komputerem, a także otaczaniu opieką dialogu międzykulturowego i popieraniu odmienności kulturowej.

⁵ A. Paszko, *Biblioteka jako placówka kultury, edukacji i informacji*, w: *Biblioteka w społeczeństwie informacyjnym: edukacja - informacja - media*, pod red. M. Drzewieckiego i M. Majewskiej, Warszawa 2005, s. 125.

⁶ Zob. *Vademecum bibliotekarza*, t. I, pod red. L. Bilińskiego, Warszawa 2007, cz. 5, rozdz. 1, s. 2-3.

⁷ J. D. Golec, *Temat: Rosja*, „Lublin, Kultura i Społeczeństwo” 2007, nr 1, s. 36-37.

Zadania WBP im. H. Łopacińskiego w odniesieniu do sieci bibliotek publicznych województwa

Z *Ustawy o bibliotekach* jasno wynika, że WBP im. H. Łopacińskiego odgrywa ważną rolę w strukturze sieci bibliotek publicznych województwa. Ma istotny wpływ na merytoryczny poziom funkcjonowania podległych jej bibliotek samorządowych. Biblioteka jest zobowiązana do sprawowania nadzoru merytorycznego nad realizacją przez biblioteki powiatowe i gminne zadań przydzielonych im przez ustawodawcę. WBP im. H. Łopacińskiego jednocześnie jest zobligowana do udzielania pomocy merytorycznej podległym placówkom⁸. Oba te zadania realizuje przede wszystkim Dział Instrukcyjno-Metodyczny Biblioteki. Podległym bibliotekom oferuje pomoc w zakresie:

- „- przygotowania i opracowania dokumentacji formalno-prawnej (statuty, instrukcje, regulaminy),
- organizacji i koordynacji działalności informacyjno-bibliograficznej z uwzględnieniem informacji edukacyjnej, regionalnej, czytelnictwa i działalności kulturalno-oświatowej, w tym dla dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych,
- instruktażu i poradnictwa przy gromadzeniu, opracowaniu, selekcji i wymianie zbiorów,
- organizacji szkoleń, praktyk, seminariów i konferencji dla pracowników bibliotek samorządowych,
- komputeryzacji bibliotek – w tym: instruktaż, doradztwo oraz kursy obsługi programu bibliotecznego MAK”⁹.

Pracownicy Działu Instrukcyjno-Metodycznego w bieżącej działalności realizują powyższe zadania poprzez instruktaż terenowy, konsultacje oraz przygotowanie i publikowanie materiałów metodycznych i szkoleniowych (także kwartalnika „Dostrzegacz Biblioteczny”). W myśl założenia, że „cała ksiąźnica służy sieci wojewódzkiej” w działaniach na rzecz bibliotek samorządowych uczestniczą także: Dział Informacji i Promocji, Dział Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie, Dział Komputeryzacji Biblioteki, Dział Zakupu i Dystrybucji, a także Pracownia Plastyczna¹⁰.

WBP im. H. Łopacińskiego pełni również funkcję inicjatora i koordynatora działań obejmujących swym zasięgiem teren całego województwa. Są to, np. konkursy wojewódzkie czy programy współzawodnictwa.

⁸ Por. A. Paszko, *Działalność instrukcyjno-metodyczna bibliotek publicznych*, w: *Sieć bibliotek publicznych wobec potrzeb społeczeństwa informacyjnego*, red. J. Wołosz, Warszawa 2006, s. 104-108.

⁹ *Pomoc instrukcyjno-metodyczna*, online, <http://hieronim.wbp.lublin.pl/wbp/obibliotece.htm>

¹⁰ J. Gajewski, *Co zmienia się w pracy instrukcyjno-metodycznej wojewódzkich bibliotek publicznych (na przykładzie WBP im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie)*, w: *Funkcje ponadlokalne bibliotek publicznych – poziom wojewódzki*, red. J. Wołosz, Warszawa 1999, s. 54.

Do spraw realizacji i koordynacji ściśle określonych zadań Biblioteka niekiedy powołuje specjalne zespoły. Obecnie działają: Zespół ds. Bibliografii Regionalnej i Zespół Koordynacyjny ds. Komputeryzacji¹¹.

Swoistą formą motywowania pracowników bibliotek dziecięcych regionu jest przyznawana rokrocznie (od 1995 r.) Nagroda im. Anny Plato dla najlepszej bibliotekarki pracującej z dziećmi. W tym wypadku realizacja ambicji zawodowych poszczególnych pracowników wpływa na podniesienie poziomu funkcjonowania bibliotek, w których pracują.

Odrębny obszar działań ponadlokalnych WBP im. H. Łopacińskiego dotyczy prowadzenia badań, sporządzania analiz i ekspertyz oraz dokumentowania stanu bibliotek i czytelnictwa w regionie.

Istotne znaczenie dla funkcjonowania placówek bibliotecznych na terenie województwa lubelskiego mają również kontakty instruktorów Biblioteki z władzami samorządowymi (organizatorami bibliotek).

Zadania Biblioteki jako instytucji naukowej

Posiadanie statusu naukowego zobowiązuje Bibliotekę do dbałości o wysoki poziom merytoryczny wszystkich jej działań. Polityka gromadzenia zbiorów, kształtowanie warsztatów informacyjnych i jakość obsługi uwzględniają potrzebę środowiska naukowego, dla którego Książnica winna stanowić bazę naukowo-badawczą w dziedzinie nauk humanistycznych. Oprócz tego WBP im. H. Łopacińskiego sama podejmuje działalność naukową. Jest wydawcą fachowego czasopisma naukowego „Bibliotekarz Lubelski”, w którym są publikowane głównie artykuły dotyczące bibliotekarstwa na Lubelszczyźnie. Autorami wielu z nich są pracownicy WBP im. H. Łopacińskiego. Dokumentują w ten sposób działalność instytucji, a także poszerzają wiedzę na temat jej zbiorów. Biblioteka jest także wydawcą naukowych publikacji książkowych poświęconych historii instytucji, informujących o jej zbiorach oraz dotyczących historii i kultury regionu. Organizuje również konferencje naukowe (czasem pełni funkcję współorganizatora). Wzmożenie tego typu działań nastąpiło w ostatnim czasie w związku z obchodami ważnych dla Biblioteki rocznic. W 2006 r., w setną rocznicę śmierci patrona Hieronima Łopacińskiego, została zorganizowana konferencja naukowa „Hieronim Łopaciński : epoka - ludzie - region”, na której wygłoszono dwadzieścia jeden referatów. Materiały pokonferencyjne zostały opublikowane w odrębnym tomie. W tym samym roku Biblioteka wydała monografię: *Hieronim Łopaciński : człowiek - dzieło - pamięć* autorstwa Adriana Uljasza, pracownika Biblioteki. W 2007 r., w setnym roku istnienia Biblioteki, odbyła się z kolei konferencja naukowa „Biblioteki publiczne Lubelszczyzny 1944-2007. Dzieje - funkcje - działalność”. Przy Bibliotece działa Rada Naukowo-Programowa, która opiniuje plany działalności naukowej instytucji, czuwa nad ich realizacją, ma za zadanie również inspirować prace naukowe, wyra-

¹¹ Szczegółowe informacje dotyczące zespołów można znaleźć na stronie internetowej Biblioteki, <http://hieronim.wbp.lublin.pl/wbp/obibliotece.htm>

zać opinie dotyczące działalności wydawniczej Biblioteki i jej współdziałania z instytucjami naukowymi¹².

Funkcje społeczne

Jak już wyżej zaznaczono, każda biblioteka publiczna funkcjonuje w określonym środowisku lokalnym. W odniesieniu do WBP im. H. Łopacińskiego należałoby także dodać, że również w środowisku regionalnym, bowiem pole działania instytucji obejmuje terytorium całego województwa. Biblioteka, realizując przydzielone jej przez ustawodawcę zadania, spełnia wiele ważnych funkcji społecznych. W literaturze dominuje pogląd, że z działalności bibliotek publicznych w Polsce wynikają ich trzy zasadnicze funkcje: edukacyjna, informacyjna i ogólnokulturowa. Zatem biblioteki publiczne są postrzegane jako instytucje organizujące dostęp do wiedzy i kultury¹³.

Funkcja edukacyjna

W rozważaniach nad funkcją edukacyjną biblioteki publiczne są traktowane jako istotne ogniwo w systemie oświaty szkolnej, a także jako bardzo ważne instytucje w systemie edukacji ustawicznej dorosłych. Ponad połowę ogólnej liczby użytkowników stanowią w bibliotekach dzieci i ucząca się młodzież¹⁴. Zbyt skromne często zbiory bibliotek szkolnych oraz ograniczony czas ich otwarcia powodują, że biblioteki publiczne stają się niezbędnym elementem w procesach scholaryzacji¹⁵. Obecnie w Polsce ta rola bibliotek publicznych staje się jeszcze ważniejsza. Należy stwierdzić, że wartość edukacji w polskim społeczeństwie powszechnie została zaakceptowana i uznana, o czym świadczą wskaźniki scholaryzacji na różnych poziomach kształcenia ponadobowiązkowego, m.in. czterokrotny w porównaniu z latami dziewięćdziesiątymi XX w. wzrost liczby maturzystów rozpoczynających studia¹⁶. Powstające wciąż nowe prywatne uczelnie często nie mają własnych bibliotek lub są w trakcie ich organizowania i dlatego dla kształcącej się w nich młodzieży biblioteki publiczne (szczególnie te duże) stanowią podstawowe źródło dostępu do materiałów edukacyjnych. Sytuacja w WBP

¹² *Regulamin Rady Naukowo-Programowej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie*, wydruk komputerowy w posiadaniu Dyrekcji WBP, k. 1.

¹³ Zob. W. Michnal, *Polskie biblioteki publiczne w służbie społeczeństwa*, w: *Biblioteka w społeczności lokalnej*, pod red. S. Krzywickiego, J. Pasztaleniec-Jarzyńskiej, Warszawa 1993, s. 27-35; Paszko, *Biblioteka jako placówka...*, s. 118-126.

¹⁴ „Biblioteki Publiczne w Liczbach”, R. XXXVI, 2006, s. 84-85.

¹⁵ Zob. J. Wołosz, *Model biblioteki publicznej*, w: *Biblioteki publiczne przed wejściem Polski do Unii Europejskiej*, red. J. Chruścińska, E. Kubisz, Warszawa 1999, s. 67.

¹⁶ K. Wolff, *Potrzeby i oczekiwania czytelników wobec bibliotek - w świetle badań*, w: *Sieć bibliotek publicznych...*, s. 23-24.

im. H. Łopacińskiego potwierdza ten stan rzeczy, ponieważ studenci stanowią najliczniejszą grupę jej użytkowników¹⁷.

Potrzeby edukacyjne w społeczeństwie obecnie są bardzo duże. Mamy do czynienia z wydłużającym się czasem zdobywania wiedzy i umiejętności, a często z sytuacją, że raz uzyskane wykształcenie przestaje wystarczać i trzeba je aktualizować bądź poszerzać na różnych kursach, szkoleniach, studiach podyplomowych, a także poprzez samokształcenie. Dziś ludzie zdają sobie sprawę, że przyszłość należy do tych, którzy są zawodowo mobilni, otwarci na zmiany i zdobywanie nowych kwalifikacji¹⁸.

Realizowanie funkcji edukacyjnej w WBP im. H. Łopacińskiego bywa efektem współpracy instytucji ze szkołami (często bibliotekami szkolnymi). Biblioteka oferuje młodzieży szkolnej przede wszystkim lekcje biblioteczne, z których szkoły korzystają, uwzględniając je często w ramach tzw. edukacji czytelniczej i medialnej. Na lekcjach w Bibliotece młodzież zapoznaje się z jej zbiorami i uczy się sposobów korzystania z nich, poznając procedury udostępniania. W Bibliotece są prowadzone także lekcje tematyczne, np. poświęcone bibliografii czy historii książki (z wykorzystaniem inkunabułów, starodruków i innych cymeliów)¹⁹. W latach 2002-2007 w Bibliotece przeprowadzono 448 różnorodnych lekcji (ponad 70 rocznie)²⁰.

Z myślą o młodzieży organizuje się wykłady, które są przygotowywane przez pracowników Biblioteki bądź osoby przez Bibliotekę zaangażowane. Mogłoby się wydawać, że takie formy upowszechniania wiedzy, jak wykład czy prelekcja nie wzbudzą zainteresowania dzisiejszej młodzieży. Na podstawie doświadczeń WBP im. H. Łopacińskiego można stwierdzić, że takie propozycje również spotykają się z żywym odzewem, jeśli dotyczą zagadnień czy spraw leżących w polu zainteresowań ludzi młodych. Młodzież chętnie i licznie uczestniczyła, np. w wykładach poświęconych życiu i twórczości Witolda Gombrowicza. Pracownicy Biblioteki głoszą również prelekcje w szkołach. W 2006 r., w związku z obchodami Roku Łopacińskiego, dotyczyły one postaci patrona Biblioteki i historii instytucji, i były głoszone w liceach i gimnazjach Lublina.

W 2007 r. rozpoczęto prowadzenie zajęć dla maturzystów przygotowujących prezentacje z języka polskiego. Na spotkaniach młodzież rozwija umiejętności samodzielnego korzystania z tradycyjnych i komputerowych katalogów bibliotecznych, publikowanych bibliografii i baz bibliograficznych dostępnych w Internecie. Uczniowie klas maturalnych zapoznają się także z dużym wyborem książek z dziedziny historii literatury.

¹⁷ *Sprawozdanie biblioteki publicznej za 2007 r.*, kopia arkusza K-03 GUS w posiadaniu Dyrekcji WBP.

¹⁸ Wolff, *dz. cyt.*, s. 24.

¹⁹ Zob. E. Hadrian, *Współpraca WiMBP im. H. Łopacińskiego oraz bibliotek publicznych z bibliotekami szkolnymi regionu (wybrane problemy)*, w: *Rola i miejsce nowoczesnej biblioteki w zreformowanej szkole*, Lublin 2000, s. 25.

²⁰ Informację uzyskano na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach z działalności merytorycznej WBP z lat 2002-2007.

Spotkania są zachętą do dalszych – już indywidualnych – kontaktów uczniów z biblioteką, co przynosi spodziewane efekty.

Cenną inicjatywą ze strony Biblioteki jest prowadzenie bezpłatnych kursów obsługi komputera. Odbiorcami tej propozycji głównie są osoby dorosłe, wśród nich spory procent stanowią ludzie starsi.

Wśród działań edukacyjnych Biblioteki, skierowanych do szerokiego kręgu odbiorców, należy wymienić przede wszystkim wystawy i spotkania autorskie. Wykorzystując swoje bogate zbiory Biblioteka rokrocznie organizuje wystawy o różnorodnej tematyce. Ich wielkość bywa różna: od małych wystawek po duże ekspozycje. W latach 2002 - 2007 zaprezentowano ich 169. W tym samym okresie w Bibliotece odbyło się 99 spotkań autorskich²¹.

Warto wspomnieć o współpracy Biblioteki z Lubelskim Uniwersytetem Trzeciego Wieku, szczególnie z jego Sekcją Literacką, której zajęcia odbywają się w gmachu Biblioteki. Od czasu do czasu również pracownicy Biblioteki prowadzą wykłady dla tej grupy, a także zachęcają uczestników do korzystania z różnych form działalności edukacyjnej Biblioteki.

Działania edukacyjne Biblioteki, oczywiście, dotyczą także środowiska bibliotekarskiego regionu. Organizowane są liczne szkolenia i warsztaty metodyczne dla pracowników bibliotek samorządowych. Ich tematyka jest różnorodna i dostosowana do aktualnych potrzeb. Ostatnio dominują zagadnienia związane z komputeryzacją bibliotek, opracowaniem bibliografii regionalnej, projektowaniem przedsięwzięć kulturalnych. Stałą tematyką szkoleń są zagadnienia warsztatowe.

Funkcja informacyjna

W działaniach edukacyjnych Biblioteki są obecne elementy jej drugiej bardzo ważnej funkcji – funkcji informacyjnej. Obecnie można zaobserwować stale rosnące zapotrzebowanie na różnego rodzaju informacje zarówno ze strony indywidualnych osób, jak też firm, organizacji, instytucji czy urzędów. Jest to ogromne pole działania dla bibliotek publicznych, które, chcąc sprostać istniejącym potrzebom społecznym w tym zakresie, muszą oferować szeroko rozwinięte usługi informacyjne. Konieczne staje się także zapewnienie użytkownikom dostępu do nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych²².

WBP im. H. Łopacińskiego, chcąc zaspokoić oczekiwania czytelników, prowadzi szeroką działalność informacyjną. Jest ona realizowana przez następujące agendy Biblioteki: Dział Informacji i Promocji, Dział Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie, Dział Zbiorów Specjalnych; w ograniczonym zakresie przez Czytelnię Naukową, Czytelnię Czasopism

²¹ Patrz przypis 47.

²² D. Kowalczyk, *Rola i zadania biblioteki publicznej na przykładzie Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Końskie w latach 1999-2005*, w: *Sieć bibliotek publicznych...*, s. 162.

i Czytelnię Internetową. Prowadzona jest podstawowa obsługa informacyjna użytkowników indywidualnych i instytucjonalnych, polegająca głównie na udostępnianiu źródeł informacji (zbiorów, katalogów, kartotek i baz komputerowych), będących w posiadaniu Biblioteki, poradnictwie w zakresie korzystania ze źródeł i szkolenia użytkowników informacji.

Udzielanie informacji i przeprowadzanie kwerend to domena pracowników Działu Informacji i Promocji Biblioteki. W 2007 r. działalność tę w zakresie problematyki regionalnej przejął Dział Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie. Liczbę informacji udzielanych czytelnikom notuje się każdego dnia. Zgłaszane są także liczne kwerendy zarówno przez osoby indywidualne, jak i przez instytucje, stowarzyszenia, media, urzędy. Rejestruje się je w „Zeszytach kwerend”, gdzie oprócz samej treści kwerendy wpisywana jest odpowiedź i podane źródła uzyskanych informacji. Ponadto określana jest kategoria użytkownika i rodzaj informacji, zgodnie z popularnym podziałem sporządzonym według cech formalnych²³. Występują więc kwerendy biblioteczne, rzeczowe i bibliograficzne. Na podstawie analizy tych zapisów pracownicy Działu Informacji i Promocji mogą określić preferencje zagadnieniowe i tematyczne użytkowników i uwzględnić je w procesie doskonalenia warsztatu informacyjnego.

W Bibliotece, oprócz pracy z użytkownikiem indywidualnym, udziela się także informacji zbiorowych. Organizuje się lekcje biblioteczne, pokazy i prelekcje, przyjmowane są również grupy wycieczkowe.

W działalności informacyjnej Biblioteka stara się żywo reagować na kształtujące się nowe potrzeby informacyjne mieszkańców Lubelszczyzny. W czasie trwania przygotowań do wejścia Polski do Unii Europejskiej w Bibliotece utworzono Ośrodek Informacji Europejskiej, który z powodzeniem działa do dzisiaj (organizacyjnie wchodzi w skład Działu Informacji i Promocji). Konsekwencją wzmożonego zapotrzebowania na informację regionalną było uruchomienie Czytelni Działu Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie. Potrzebę korzystania ze źródeł informacji dostępnych w Internecie zaspokojono organizując Czytelnię Internetową.

Z dbałości o zaspokojenie potrzeb informacyjnych użytkowników Biblioteki wynikają intensywne działania rozwijające zakres udzielania informacji o informacji, czyli informacji skierowujących. Dużą pomocą w tym zakresie jest możliwość korzystania z zasobów Internetu. Organizowane są także wycieczki pracowników do różnych instytucji kultury (muzeów, bibliotek, teatrów, archiwum), podczas których mają możliwość zapoznania się z warsztatami pracy i zbiorami tych instytucji. Ta forma stanowi stały element szkolenia pracowników Biblioteki.

Odrębny obszar działań w zakresie informacji stanowią prace nad przygotowaniem publikacji informacyjnych. Biblioteka wydaje informatory, katalogi i bibliografie. W 2007 r. ukazał się kolejny tom bibliografii

²³ Z. Kolanowska, *Działalność informacyjna wojewódzkich bibliotek publicznych*, Warszawa 1985, s. 63.

regionalnej: *Bibliografia Lubelszczyzny 1986-1990*, w przygotowaniu jest cz. 3 *Katalogu czasopism lubelskich*, *Katalog ekslibrisów bibliotek znajdujących się w zbiorach WBP im. H. Łopacińskiego*, *Katalog dokumentów życia społecznego z lat 1914-1918* autorstwa Ewy Gawareckiej, Mikołaja Sobieraja i Małgorzaty Trojneckiej oraz *Katalog dokumentów życia społecznego z okresu II wojny światowej znajdujących się w zbiorach WBP* autorstwa Leszka Ludorowskiego. Na bieżąco są zamieszczane są informacje i upowszechniane różne materiały tekstowe (dotyczące zbiorów i działalności) na stronie internetowej Biblioteki.

Współpraca Biblioteki z lokalnymi mediami to z jednej strony udzielanie przez bibliotekarzy pomocy autorom, redaktorom, dziennikarzom w dotarciu do potrzebnych im materiałów, z drugiej zaś wysiłki pracowników Biblioteki, by informacja o instytucji, jej zbiorach i działalności, były stale obecne w środkach masowego przekazu. Dotyczy to lokalnej telewizji, rozgłośni radiowych i prasy. Działania te przynoszą znaczące efekty. Za przykład niech posłuży informacja, że w 2006 r. na łamach prasy ukazało się ok. 160 notatek i artykułów dotyczących Biblioteki i jej pracowników²⁴. To ważna działalność reklamowa, która sprawia, że Biblioteka jest stale obecna w świadomości mieszkańców Lublina i regionu. To także sposób na pozyskiwanie nowych użytkowników i budowanie przeświadczenia decydentów o tym, że Biblioteka jest instytucją dużego pożytku społecznego, twórczym podmiotem mającym znaczący wpływ na kształtowanie życia kulturalnego miasta i województwa.

Funkcja ogólnokulturowa

Oprócz przedstawionych dotychczas obszarów działań WBP im. H. Łopacińskiego, trzeba podkreślić także jej funkcję ogólnokulturową. Chodzi tu o działania Biblioteki mające na celu zaspokojenie potrzeb i przeżycie estetycznych, kształtowanie zainteresowań, zaspokojenie potrzeby rozrywki, wypoczynku i kontaktów towarzyskich. Ostatnio coraz bardziej upowszechnia się na świecie pogląd, że bibliotekarze winni odgrywać rolę „marklerów informacji i managerów kultury”²⁵, zaś biblioteki publiczne, rozszerzając swoją działalność, mają możliwość pełnienia funkcji swoistego centrum kultury, aktywnie uczestniczącego w całokształcie życia społeczności lokalnej²⁶. W Polsce ten rodzaj działalności bibliotek publicznych upowszechnia się szczególnie w małych ośrodkach, gdzie biblioteka jest często jedyną instytucją kultury. Duże biblioteki podejmują także różne inicjatywy kulturalne. Tak dzieje się również w WBP im. H. Łopacińskie-

²⁴ Informacja podana na podstawie liczby publikacji zgromadzonych w „Kartotece wycinków” znajdującej się w Dziale Informacji i Promocji Biblioteki.

²⁵ B. Dankert, *Biblioteki publiczne w służbie społeczności lokalnej*, w: *Biblioteka w społeczności...*, s. 62.

²⁶ J. Wołosz, *Bibliotekarstwo publiczne wobec zmian i wyzwań*, w: *Funkcje ponadlokalne...*, s. 9.

go. Biblioteka coraz częściej stara się uatrakcyjnić swoją ofertę. Organizując spotkania, uroczystości i wernisaże wystaw przygotowuje się także oprawę artystyczną w postaci występów artystów czy zespołów artystycznych, czy choćby tylko tła muzycznego. Obok wystaw prezentujących zbiory Biblioteki są eksponowane wystawy prac plastycznych, najczęściej autorstwa regionalnych twórców. W 2007 r. zaprezentowano m. in. wystawy: „Matka Boska w linorytach Zbigniewa Józwicka”, „Fotografika” – wystawa prac Pawła D. Znamierowskiego, „Plakat i jego warsztat” – wystawa plakatu i rysunku Franciszka Starowieyskiego i „Akwarele Róży i Stanisława Popków”.

W siedzibie Biblioteki odbywa cyklicznie swoje spotkania Lubelskie Towarzystwo Miłośników Książki. Działalność kulturalna to oczywiście również organizowane przez Bibliotekę spotkania z pisarzami i innymi ciekawymi osobami ze świata kultury. „Czwartki literackie” w WBP im. H. Łopacińskiego są coraz bardziej obecne w kalendarzu imprez kulturalnych Lublina.

Biblioteka bierze także udział w działaniach kulturalnych o szerszym zasięgu. W 2006 r. uroczystości obchodzono Międzynarodowy Dzień Teatru, a w 2007 r. Biblioteka uczestniczyła w lubelskiej „Nocy Kultury”. To tylko kilka przykładów. WBP im. H. Łopacińskiego na pewno będzie rozwijała takie formy działania. Poprawa warunków lokalowych, która nastąpiła w ostatnim czasie, otwiera przed Biblioteką dużo większe możliwości w tym zakresie. Poszerzenie oferty kulturalnej zbliżyłoby WBP im. H. Łopacińskiego do już wypróbowanego i realizowanego modelu bibliotek publicznych, funkcjonujących w krajach Europy Zachodniej. Zachętą do rozszerzania działalności kulturalnej dla bibliotek publicznych w Polsce są niewątpliwie dwie wypowiedzi uczestników sympozjum bibliotekarzy, zorganizowanego w Szczecinie w dniach 15-19 października 1991 r. Marja Makkonen z biblioteki w Tampere (Finlandia) stwierdziła, że dzięki bogatej ofercie kulturalnej bibliotek i najwyższemu w Europie zasięgowi czytelnictwa, jej kraj przestał być krajem „kultury barowej”, stał się natomiast krajem kultury bibliotecznej. Dr Hanno Jochimsen, dyrektor biblioteki w Hamburgu, na podstawie przeprowadzonych badań stwierdził: „Niemal w całej Europie Zachodniej wydaje się tak samo trudno zlikwidować w końcu XX wieku filię biblioteczną, jak trudno było zlikwidować kościół w końcu XIX wieku”²⁷.

Tworzenie z biblioteki publicznej miejsca z ciekawą i różnorodną ofertą kulturalną w założeniu ma przyczynić się do poszerzania kręgu osób uczestniczących w kulturze, do rozbudzania zainteresowań, szczególnie ludzi młodych, co w konsekwencji (jak pokazały doświadczenia innych krajów) z pewnością zaowocuje zwiększeniem zasięgu czytelnictwa. Świadomość tego kierunku działań, przy kształtowaniu oferty kulturalnej bi-

²⁷ S. Krzywicki, *Polskie bibliotekarstwo publiczne wobec przemian*, w: *Biblioteki w społeczności...*, s. 12.

blioteki publicznej, winna być zachowana. Artur Paszko pisze: „Tak więc w naszym własnym interesie leży, by biblioteka była tętniącym życiem centrum kultury. Musimy porzucić ideę świątyni dumania, choć nie możemy zarazem uczynić z bibliotek pstrokatego jarmarku. Odpowiedź na pytanie co, jak i gdzie prezentować w bibliotece wymaga znajomości czytelników, ich potrzeb, zwyczajów i niedostatków... Wymaga też świadomości celu, jakiemu służy wszystko to, co uatrakcyjnić ma ofertę bibliotek”²⁸.

Funkcja regionalna

We wszystkich omówionych wyżej działaniach Biblioteka w sposób szczególny traktuje zagadnienia dotyczące regionu. Obliguje ją do tego *Ustawa o bibliotekach* i jeszcze bardziej *Statut*, na podstawie którego funkcjonuje. Mówiąc o kryteriach wyboru w odniesieniu do zbiorów biblioteki publicznej można zastosować zasadę pogodzenia formuł „coś dla każdego” i „wszystko dla niektórych”²⁹. Formuła druga ma niewątpliwie zastosowanie do polityki gromadzenia zbiorów regionalnych w WBP im. H. Łopacińskiego. W tym przypadku położony jest akcent na dążenie do kompletności, dopuszcza się nawet przekraczanie formalnego zasięgu i profilu gromadzonych przez Bibliotekę zbiorów³⁰. W kompletowaniu dokumentów dotyczących Lubelszczyzny Biblioteka sama widzi istotę swej misji, funkcjonuje bowiem w mieście, gdzie mają również swe siedziby biblioteki uniwersyteckie (Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II) posiadające bardzo duże księgozbiory, powiększające się dynamicznie głównie dzięki wpływom z ogólnopolskiego egzemplarza obowiązkowego. W takim sąsiedztwie WBP im. H. Łopacińskiego chce być postrzegana jako ośrodek wiedzy o regionie. W przyszłości niewątpliwie będzie rozwijała swoją działalność na rzecz regionu. Posiada wiele atutów, by stać się, np. konstruktorem i koordynatorem Systemu Informacji o Kulturze Regionu. Rola bibliotek publicznych w budowaniu takiego systemu jest ostatnio przedmiotem dyskusji w środowisku bibliotekarskim³¹. W literaturze można spotkać pogląd, że gromadzenie zbiorów i informacji o regionie to obowiązek biblioteki publicznej wobec społeczności lokalnej i terytorium na którym działa³². WBP im. H. Łopacińskiego stara się taki obowiązek spełniać i to działanie stanowi o jej istotnej wartości.

²⁸ Paszko, *Biblioteka jako placówka...*, s. 120.

²⁹ Cyt. za: J. Wojciechowski, *Idee i rzeczywistość: bibliotekarstwo pragmatyczne*, Warszawa 2002, s. 96.

³⁰ *Zasady i kryteria gromadzenia zbiorów w Książnicy Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie*, mps w posiadaniu Dyrekcji WBP.

³¹ *Procesy informacyjne o kulturze regionu: seminarium ogólnopolskie, Gdańsk, 17-18 listopada 2005 r.* [CD-ROM]. Gdańsk 2005.

³² E. Wisławska, *Biblioteka źródłem wiedzy o regionie*, „Poradnik Bibliotekarza” 1995, nr 2, s. 27.

Zainteresowanie problematyką regionalną ze strony użytkowników Biblioteki jest duże. Taki stan rzeczy znajduje potwierdzenie w dokumentacji. Analiza zeszytów kwerend prowadzonych w Dziale Informacji i Promocji wykazała, że w latach 2002-2006 odnotowano 3909 kwerend, z czego 646 dotyczyło Lublina i Lubelszczyzny. Kwerendy o tematyce regionalnej stanowiły zatem 16,5 % wszystkich odnotowanych zapytań. Udział procentowy tych kwerend w kolejnych latach wykazywał tendencję rosnącą i wynosił: 2002 r. - 12,8 %; 2003 r. - 14,6 %; 2004 r. - 18,8 %; 2005 r. - 17,8 %; 2006 r. - 19,6 %. Tak kształtowały się proporcje ilościowe, jednak należy podkreślić, że kwerendy dotyczące regionu są często bardzo pracochłonne, poszukiwania informacji trwają długo, ponieważ istnieje konieczność przeglądania wielu źródeł. Biorąc pod uwagę wysiłki pracowników i ich czas poświęcony na kwerendy dotyczące Lubelszczyzny, można szacunkowo określić tę wielkość na około 30-35 % wszystkich działań związanych z prowadzeniem kwerend. Tak duże zapotrzebowanie na informacje o regionie sprawiło, że w połowie 2007 r. w Bibliotece uruchomiono czytelnię Działu Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie, która przejęła obsługę użytkowników zainteresowanych tematyką regionalną³³. Zespół pracowników tego działu zajmuje się również opracowaniem *Bibliografii Lubelszczyzny*, aktywnie uczestniczy w szkoleniu pracowników bibliotek samorządowych w zakresie metodyki sporządzania bibliografii lokalnych, a także w pracach Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego dysponuje rozbudowanym warsztatem informacji o Lubelszczyźnie. Posiada bogate zbiory lublinianów. Prowadzone katalogi umożliwiają czytelnikom korzystanie z tych zasobów. Pracownicy Biblioteki prowadzą ponadto jedenaście kartotek (w postaci tradycyjnej i w formie baz komputerowych), które są bardzo pomocne w szybkim dotarciu do wielu potrzebnych czytelnikom informacji.

Jako skarbnica wiedzy o Lubelszczyźnie Biblioteka staje się niezwykle przydatna dla różnych instytucji, firm, urzędów, placówek oświaty i kultury. Stanowi zaplecze umożliwiające realizację wielu przedsięwzięć składających się na życie społeczne, kulturalne i polityczne Lublina i województwa. Biblioteka, dysponując bogatymi zbiorami regionalnymi, sama podejmuje różne działania, by propagować wiedzę o regionie, umacniać patriotyzm lokalny i aktywnie działać na rzecz edukacji regionalnej mieszkańców Lubelszczyzny. Urozmaicona oferta Biblioteki ma na celu dostarczenie wiedzy o regionie dzieciom i młodzieży, by uczestniczyć w procesie kształtowania ich tożsamości regionalnej, by wzbudzać zainteresowania problematyką regionalną lub je rozwijać. Dotyczy to również odbiorców dorosłych, którzy pogłębiając wiedzę o miejscu - regionie, w którym żyją, sami mogą lepiej uczestniczyć w życiu kulturalnym Lubelszczyzny i włączyć się w proces tworzenia i przekazywania regionalnych tradycji.

³³ Odrębną działalność informacyjną w tym zakresie prowadzi Dział Zbiorów Specjalnych.